

В.І. Русілка, М.В. Бардзюкова (Віцебск)

ТВОРЧАСЦЬ У. КАРАТКЕВІЧА Ў ШКОЛЬНЫМ ВЫВУЧЭННІ

Творчасць Уладзіміра Караткевіча шырока прадстаўлена на ўсіх этапах літаратурнай адукацыі. Упершыню вучні звяртаюцца да яго твораў ужо ў ІІІ класе пачатковай школы. Тут вывучаюцца публіцыстычныя тэксты “Родная зямля” і “Бусел – сімвал Беларусі”, якія ў даступнай для дзяцей форме знаёмяць іх з асноўнымі, знакавымі сімваламі роднай зямлі.

У V класе разглядаецца верш У. Караткевіча “Бацькаўшчына”, увага звяртаецца перш за ўсё на выказаны ў творы гонар паэта за сваю радзіму, захапленне яе краявідамі, на мастацкае адлюстраванне прыроднага наваколля, на глыбокі лірызм, шчырасць і непасрэднасць у перадачы пачуццяў паэта. У вершы выяўляецца майстэрства аўтара ў стварэнні родных

краявідаў, тонкасць паэтычнага светаадчування. У гэтым жа класе вывучаюцца і казкі У. Караткевіча. Для абавязковага чытання прапануецца твор “Нямоглы бацька” і для дадатковага – “Чортаў скарб”, “Кацёл з каменьчыкамі”. Літаратурныя казкі выдатнага празаіка арганічна працягваюць фальклорныя традыцыі, даюць магчымасць данесці да вучняў думку аб творчай ўзаемасувязі літаратуры і вуснай народнай творчасці. Вывучэнне апавядання “Былі ў мяне мядзведзі” дапаможа вучням выявіць духоўную шчодрасць чалавека ў клопатах аб прыродзе, паяднанасць жыцця людзей з жыццём прыроды. Гэты твор дае багатыя магчымасці для развіцця маўленчай дзейнасці вучняў, дазваляе аптымальна арганізаваць вуснае слоўнае маляванне.

У VI класе вучні знаёмяцца з казкай У. Караткевіча “*Лебядзіны скіт*”, якая расказвае пра паходжанне назвы “Белая Русь”, пра сутыкненне добра і зла, а таксама вучыць сваіх чытачоў лепшым чалавечым якасцям: спагадзе, справядлівасці, пачуццю чалавечай годнасці.

У VII класе перавага аддаецца нарысам і баладам У. Караткевіча. Так, напрыклад, нарыс “*Зямля пад белымі крыламі*” ўключае ў сябе цыкл мастацкіх нарысаў пра Беларусь, яе гісторыю, прыроду, культурныя традыцыі народа. Вучні могуць прасачыць патрыятычную ідэю твора, адзначыць ролю гумарыстычных, іранічных элементаў у выяўленні аўтарскіх адносін да асобных жыццёвых з’яў. “*Балада пра Вячку, князя людзей простых*” дазваляе вучням убачыць вобраз Вячкі як героя-патрыёта, змагара супраць ворагаў Радзімы – крыжакоў. Для дадатковага чытання вучням сёмага класа прапануецца верш У. Караткевіча “*Кніганошы*” і навэла “*Сівая легенда*”.

У VIII класе школьнікі вывучаюць верш “*Беларуская песня*”. Гэты твор – тыповы прыклад велічальнай лірыкі, узнёслая ода Радзіме. Вучні павобразна аналізуюць багатую выяўленчую палітру верша, вучацца выразна чытаць твор і такім чынам шматразова паўтараюць па-мастацку пераканальную клятву вернасці Радзіме. Вывучэнне твора немагчыма без прадуманых і змястоўных міжпрадметных сувязяў з гісторыяй, этнаграфіяй, выяўленчым мастацтвам, архітэктурай і музыкай. У гэтым жа класе вучні знаёмяцца з апавяданнем “*Паром на бурнай рацэ*”. Гэты эпічны твор уключае ў сябе элементы рамантычнай паэтыкі: зварот да гістарычнай тэмы, павышаная эмацыянальнасць аповеду, кантрастнасць вобразаў і характараў, драматызацыя дзеяння і карцін прыроды. Для дадатковага чытання вучням прапануецца аповесць “*Лісце каштанаў*”.

У IX класе вывучаецца старажытная беларуская літаратура і літаратура да XX ст., таму творчасць У. Караткевіча спецыяльна не разглядаецца. Прадстаўлены толькі адзін твор для дадатковага чытання – гэта “*Дрэва вечнасці*”.

У X класе творчасць У. Караткевіча вывучаецца манаграфічна, з вылучэннем асаблівасцяў мастацкага стылю і вызначэннем месца пісьменніка

ў літаратурным працэсе. Тэкстуальна разглядаюцца такія творы, як апавесць “Дзікае паляванне караля Стаха”, “Чазенія”; раман “Каласы пад сярпом тваім”, які мае гістарычную аснову. На самастойнае чытанне вучням адводзіцца апавесць “Ладдзя распачы” і вершы са зборніка “Быў. Ёсць. Буду”. У XI класе творчасць У. Караткевіча не вывучаецца. Такім чынам, творчасць пісьменніка ў школьнай праграме прадстаўлена ў наступных жанрах: 4 казкі, 3 урыўкі з публіцыстычных нарысаў, 4 вершы, 1 балада, 2 навэлы, 3 апавяданні, 4 апавесці, 1 раман.

Па меркаваннях вучняў і настаўнікаў, творы У. Караткевіча чытаюцца лёгка і займальна. Самымі цікавымі для вучняў застаюцца такія жанры, як казка і гістарычныя творы. На ўроках ёсць магчымасць выкарыстаць розныя формы працы, такія, як выразнае чытанне твора, інсцэніроўка, цытатная характарыстыка герояў, складанне планаў, складанне сінквейна. Цікавым з’яўляюцца і “прыём інтрыгі”, “прыём запаўнення белых плям”, праектныя тэхналогіі, калі настаўнік падключае да актыўнай пошукавай дзейнасці вучняў.

Вывучэнне творчасці У. Караткевіча з’яўляецца дзейным сродкам патрыятычнага, гуманістычнага і эстэтычнага выхавання школьнікаў, далучэння іх да навукова-праектнай дзейнасці па беларускай літаратуры.